

Kitörési és önfeladási életstratégiák

Magyar jövőképek és nemzetstratégiai pillérek – 3.

Az erősen individuális magyar értékrend és a drámai fordulatokkal tarkított magyar történelem találkozásából sajátos életstratégiák alakultak ki Magyarországon. Ezek a korábbi rendszer, sőt az előző évszázad termékei, és még az elmúlt öt évszázad magyar történelmi kudarcai is átütnek rajtuk, mégis tovább élnek az 1990 után kialakult félig fejlett magyar demokrácia és torz piacgazdaság közegében. Még az elsöprő erejű globalizáció, és az egyre mélyülő európai integráció sem képes megváltoztatni e szívós magyar hajlamokat. Miért? Egyrészt mélyek a magyar értékrend gyökerei, másrészt ismétlődik a történelmi környezet. Milyen életmód minták jellemzik a magyar társadalom mai működését?

Kitörés egyénileg

Az individuális értékrend miatt egyéni és nem közösségi célokat követünk, ezt tovább erősítik az elmúlt évtizedek és évszázadok magyar történelmi kudarcai. Nemzeti és közösségi szinten nem értünk el tartós sikert, a kitörés csak egyéni és családi szinten volt lehetséges. A család feletti közösségek –munkahely, lakóhely, egyház, politika, állam, ország, nemzet és Európa- részéről nem várunk megoldást gondjainkra, nem számítunk rájuk, cserébe nem is teszünk értük túl sokat. Felelősséget kizárólag magunk és családjaink ügyeiért érzünk, még a patrióta magatartás sem jellemző. Az egyéni megoldások rendre keresztezik a közösség érdekeit, mert egyéni érdekeink konfliktus esetén felülírja a nemzet, állam, más közösség érdekét.

Vállalkozói életforma

Az egyéni kitörési kísérlet többségi magyar életforma, aminek a gazdaság a legfontosabb területe. Magyarországon ma is az egyéni és családi kisvállalkozások jelentik a gazdasági kitörés, a társadalmi felemelkedés tömeges formáját. A családi vállalkozás nem egyszerűen munkahelyet jelent, hanem a siker és gyarapodás egyéni szabadságot lehetővé tevő formáját. Az egyéni vállalkozás szabadság élményt ad, a hierarchikus szervezet alkalmazotti létével szemben. A vállalkozói, sőt esetenként

kalandozó életforma a munka világán túl az élet más területein is megjelenik, így az otthonteremtésben, a szabadidő felhasználásában, és a társas kapcsolatokban is.

Munkaközpontú életstratégia

Az individuális értékrendből következik, hogy erősen vágyunk a sikerre, teljesítményünk elismerésére, és ezt döntően csak munkán keresztül érhetjük el. A történelem rendre átírta a korábbi vagyoni gyarapodást, ezért a tőkejövedelem nem versenyképes alternatívája a munkának. A magyar életstratégiákban ezért a munka, munkahely, munkahelyi elismertség és a vállalkozói siker messze megelőzik a közösségi, szabadidős, valamint egyéni önkifejezési értékeket. A pénzügyi kényszer mellett ezért is választjuk szabadidőben is a munkát: anyagi sikerre vágyunk. A munkahely elvesztését, valamint a vállalkozói kudarcot ezért nem egyszerűen kedvezőtlen fordulatként, hanem egyéni tragédiaként éljük meg. A tanulást, valamint a szellemi értékeket is ezért tartjuk nagy becsben, mert segíti a munkán keresztüli kitörést.

Gyenge együttműködés

Az egyéni érdekek követése rendre olyan életstratégiát és életmódot alapoz meg, amikor mindent magunk akarunk elérni, nem törekszünk együttműködésre, nem osztjuk meg az információt és az erőforrásokat másokkal. Csak magunkra számítunk, közösségi segítségre nem. Bár rendre élünk apróbb-nagyobb szívességekkel, és ezeket viszonzuk, hogy újra élhessünk velük, de ezek a szervezett tevékenységek szakadási pontjait hidalják át, nem építenek nyílt piaci és társadalmi hálókat. Azért működünk együtt másokkal a szürke gazdaság és társadalom határán, mert nem tudunk együttműködni a fehér gazdaságban és társadalomban. Megtanultuk, hogy nem bízhatunk az intézményekben, ezért kikerüljük őket, de nem építünk új intézményeket, mert akkor a szervezett együttműködésre kellene támaszkodnunk, amit szabadságunk korlátjaként, és gyarapodásunk gátjaként élnék meg.

Költségérzéketlenség és erős kockázatvállalás

Az individuális értékrend arra készíti bennünket, hogy nagy kalandokba bocsátkozzunk, és sokszor irreális célokat tűzzünk magunk elé. Ez hajlamossá tesz bennünket az illúziókra, mert olyan erősen vágyunk a sikerre, az anyagi gyarapodásra, közben szabadságunk megőrzésére, hogy a választott megoldás valójában nem is létezik: csupán illúzió. Ez érzéketlenné tesz bennünket a költségekre és a kockázatokra. Nem azt nézzük, hogy megéri-e valamit elérnünk, hanem csupán azt, hogy mire van szükség ahhoz, hogy elérjük. Vállalkozásaink elején túlzottan optimisták, a vége felé már túlságosan pesszimisták vagyunk, ezért olyanba is belevágunk, amibe nem kellene, de azt is feladjuk, ami még nem veszett el. Saját munkánkat, energiánkat, szabadidőnket és jövőbeli lekötött erőforrásainkat nem számoljuk fel egyéni vállalkozásaink működtetésénél. Alapvetően a szabadság és a reménybeli siker számít, a költség és kockázat nem.

Állandó újrakezdések

Az irreális célok, a rossz előkészítés és az együttműködés hiánya sokszor kudarchoz vezetnek. Az erős vállalkozói hajlam, az egyéni érvényesülés vágya, és a szabadság megőrzésének igénye azonban újrakezdésre ösztönöznek. Az ismétlődő kudarcok – hiszen a működés szerkezete nem változik- miatt igen gyakori az újrakezdés, de ritka a folytatás, a kiegyensúlyozott és lépésről lépésre való építkezés. A kudarcot nem lehet bevallani az erősen férfias értékrend miatt, ezért segítséget sem lehet kérni, ami újabb kudarchoz vezet. Mindaddig tart az állandó újrakezdés, amíg azt az anyagi helyzet, és főként a lelkiállapot lehetővé teszi.

Túlélésre való berendezkedés

A magyar férfiak körében azonban korán és tömegesen eljön az a pont, ami után már nem lehetséges az újrakezdés: ez a feladás és önfeladás pillanata. Elfogytak az anyagi erőforrások és a lelki energiák, ekkor fordul a személyes életstratégia a világ és az egyéni élet megváltoztatása helyett az élet egyszerű fenntartása felé. Már nem egy nagy cél, kalandos vállalkozás, hanem a világtól sokszor elvonuló önfenntartás kerül az életvezetés középpontjába. A felnőtt élet e két szakasza közötti törés nálunk mélyebb, mint más társadalmakban, mert az erősen individuális értékrend életünk

első szakaszaiban sokszor ösztönzött erőinket meghaladó ugrásra, aminek az árát életünk későbbi szakaszaiban fizetjük meg.

Önagresszió és betegségekbe menekülés

A kockázatokra és költségekre való érzéketlenség, az illúziók, és az erőforrásokat meghaladó vállalkozások rendre a lehetségesnél kevesebb sikerrel és több kudarccal járnak, az újrakezdés egyre nehezebb. Erre a helyzetre alakult ki a magyar életmód minták egyik legsajátosabb –egyénilag és társadalmilag a legnagyobb károkat okozó– formája: az önagresszió és a betegségbe való belemenekülés. A külső kudarcot belső felelősségre vonás követi, miközben nyíltan a külső körülményeket tesszük felelőssé. Elhatalmasodik rajtunk az értéktelenség és feleslegesség érzése. Az egyén büntetést mér magára, és súlyos betegségbe menekül. Az önagresszió tömeges formái a családok szétesése, a krónikus megbetegedések, végül a magyar férfiak korai elhalálózása. Azért a férfiaké, mert a munkával, jövedelemmel, vagyonnal és családfenntartással kapcsolatos célok kudarcra alapvetően a férfiakat érinti.

Ezek az életmód minták ma mélyen gyökereznek a magyar társadalomban. A nemzeti sikerhez a mai magyar életstratégiák jelentős átformálására van szükség: ez is része a nemzetstratégiának.

Budapest, 2007.november 4.

Matolcsy György